

Sekcja: FILOZOFIA A NAUKI SPOŁECZNE
Przewodniczący: **Andrzej NIESPOREK**
Politechnika Śląska
Gliwice

Grażyna BADURA
Politechnika Śląska
Gliwice

PRZEWROT KOPERNIKAŃSKI W SOCJOLOGII FENOMENOLOGICZNEJ ALFREDA SCHÜTZA

THE COPERNICAN REVOLUTION IN ALFRED SCHÜTZ' PHENOMENOLOGICAL SOCIOLOGY

Alfred Schütz postrzega zadanie filozofii fenomenologicznej w wydobywaniu i wyjaśnianiu aktywności świadomości transcendentalnej subiektywności, w której konstruowany jest przednaukowy świat przeżywany. Jednocześnie przyjmuje, że ów świat życia codziennego, „który jest jednym i jednolitym światem przeżywanym moim, twoim i nas wszystkich”¹, stanowi podstawę sensu każdej nauki. W zwrotnej relacji między subiektywnością a światem życia codziennego (strukturami subiektywnego doświadczenia świata a strukturami tego świata) austriacki socjolog widzi punkt wyjścia analiz socjologicznych. Będąc pod wpływem socjologii rozumiejącej Maxa Webera, ale i poglądów Edmunda Husserla, Henri Bergsona i Maxa Schelera, przeformułował treść pytań o rzeczywistości społeczną.

W perspektywie socjologii fenomenologicznej pytanie o strukturę świata społecznego przyjmuje postać pytania o intencjonalność działań, sensotwórczą aktywność *Ja* oraz formuły transformacji, dzięki którym polityczne akty doświadczenia nabierają sensu. W procesie opisu i analizy sposobu powstawania przeżyć obdarzonych sensem, Alfred Schütz nobilituje doświadczenie potoczne i na nowo odkrywa, jak *zjawia się* Lebenswelt jego uczestnikom *w naturalnym nastawieniu*, w którym podstawowe problemy filozoficzne nie istnieją, a możliwość dziwienia się jest zawieszana. W tym nastawieniu i świat, i drugi człowiek są dani w

¹ A. Schütz, Fenomenologia i nauki społeczne, tłum. D. Lachowska, w: Fenomenologia i socjologia. Zbiór tekstów, red. Z. Krasnodębski, PIW, Warszawa 1989, s. 109.

bezpośrednim doświadczaniu terażniejszości, a ich istnienie – podobnie jak istnienie kultury, czas, możliwość komunikacji i wywierania wpływu na otoczenie zewnętrzne – nie podlega wątpliwości. Socjologia fenomenologiczna jest także odkryciem człowieka, nie jako mechanicznego wykonawcy roli, ale jako aktywnego twórcy intersubiektywnego świata, dla którego jest początkiem, końcem i punktem odniesienia.

Izabela BIEŃKOWSKA

Uniwersytet Śląski
Katowice

DOŚWIADCZANIE SENSU ŻYCIA PRZEZ OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ FIZYCZNĄ

EXPERIENCING THE MEANING OF LIFE BY PERSONS WITH PHYSICAL DISABILITIES

Życie jest cudem i darem², a człowiek istotą niepowtarzalną i wyjątkową³. Nikt jednak nie dał nam gwarancji, że cud życia będzie trwał w szczęściu i spełnieniu. W swoim wymiarze egzystencji bycia i współbycia człowiek przeżywa to życie tylko w sobie właściwy sposób. Od nas zależy, czy potrafimy z tego źródła czerpać i uczyć się żyć godnie każdego dnia. Niepełnosprawność zatem nie powinna różnicować jednych od drugich. Człowiek jako „wyjątkowy byt bytu”⁴ niezależnie od swych ograniczeń ma prawo doświadczać swojej podmiotowości w pełnym ludzkim wymiarze, na miarę swoich możliwości⁵.

Doświadczenie sensu życia⁶ to doświadczenie swojej wolności i odpowiedzialności⁷. Pozwala przyjąć określone stanowisko wobec tego, co niemożliwe i nieuchronne, a jednocześnie

² Por. WOJTYŁA, K.: Osoba: Podmiot i wspólnota. In: Człowiek i moralność. Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne. Styczeń, T. (eds.). KUL. Lublin 1994. Tom 4; Idem: Osoba i czyn. TN KUL. Lublin 2000.

³ Por. FULA, M.: Osoba v adekvátnej antropológii Jána Pavla II. In: LETZ, J. (ed.): Za personalistickú kultúru. Trnava: FF TU, 2004, s.65-79.

⁴ Por. KUZIOR, A.: Człowiek - „wyjątkowy byt bytu“ . In: Acta Universitatis Matthiae Belii.Zbornik FHV UMB. Banska Bystrica, 1998, s.49-56.

⁵ FRANKL, V.E.: Homo patiens. Warszawa: IW PAX, 1984; Idem: Psychoterapia dla każdego. Warszawa: IW PAX, 1978; Idem: Psychoteraphy and Existentialism: Selected Papers on Logotherapy. Nowy Jork: Washington Square Press, 1967; Idem: Wola sensu. Założenia i zastosowanie logoterapii. Warszawa: Czarna Owca, 2010.

⁶ FRANKL, V.E.: Homo patiens. Warszawa: IW PAX, 1984; Idem: Psychoterapia dla każdego. Warszawa: IW PAX, 1978; Idem: Psychoteraphy and Existentialism: Selected Papers on Logotherapy. Nowy Jork: Washington Square Press, 1967; Idem: Wola sensu. Założenia i zastosowanie logoterapii. Warszawa: Czarna Owca, 2010.

⁷ Por. FIZZOTTI, E.: Aby być wolnym. Logoterapia na co dzień. Kielce: Wydawnictwo Jedność, 2006.

zezwała na wybór drogi postępowania ku wartościom, konfrontując człowieka z własnym sumieniem. Zatem niepełnosprawność można doświadczać, ale jej nie ulegać. Człowiek niepełnosprawny posiada niepełnosprawne ciało, nie moralność, więc trud samostanowienia może być skierowany na ukształtowanie wysokiego poczucia sensu życia⁸. W działaniu i czynie⁹ realizujemy swoje człowieczeństwo i choć niejednokrotnie doświadczać można bezsensu życia, to poszukiwanie prawdy pozwala nie tracić przy tym czegoś cennego, swojego oblicza człowieczeństwa nadając swojemu cierpieniu ludzki wymiar i właściwy kierunek¹⁰. Bywa, że niezmiernie trudno jest zrozumieć istotę własnego cierpienia (niepełnosprawności) i ograniczeń, ale spojrzenie w głąb siebie pozwala dostrzec nam swoją podmiotowość i jestestwo, które w swej istocie przypisane są w każdym przypadku jedynie człowiekowi. Warto się jednak zastanowić na ile „homo humanus może się realizować w rzeczywistej egzystencji, na ile może przekraczać swoje uwarunkowania, (...). Na ile duchowość człowieka może transcendować uwarunkowania biologiczne, psychologiczne i społeczne, czyniąc człowieka wolnym podmiotem działań.”¹¹

Wojciech B. CIEŚLIŃSKI

Akademia Wychowania Fizycznego, Wrocław

Kazimierz PERECHUDA

Uniwersytet Ekonomiczny, Wrocław

Akademia Wychowania Fizycznego, Wrocław

PROBLEMY NIEOZNACZONOŚCI W BADANIACH NIELINIOWYCH PROCESÓW BIZNESOWYCH

UNCERTAINTY PROBLEMS IN THE STUDY OF NON-LINEAR BUSINESS PROCESSES

Wyznacznikiem badań jakie autorzy przedstawiają w swoim opracowaniu jest szeroko rozumiana filozofia procesu, z jej odniesieniami do starożytności (Heraklit z Efezu), Hinduizmu i Buddyzmu, nowożytności (Whitehead, Ingarden) i współczesności (Krzyżanowski, Gutkowski,

⁸ FRANKL, V.E.: Wola sensu...op.cit.

⁹ WOJTYŁA, K.: Osoba i czyn...op.cit.

¹⁰ Por.I.Bieńkowska: Wybrane elementy logoterapii...op.cit.

¹¹ KUZIÓR, A. Człowiek w myśli V.E. Frankla na tle filozofii egzystencji. In: Aktualnost' logoterapie vo výchovnej a sociálnej práci s mládežou. Kutarna, J., Fula, M. (eds.). Vydavatel: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Bratislava 2011, s. 86.

Zuzga, Towarzystwo Metafizyczne im. A.N. Whiteheada Klasztor Braci Mniejszych w Katowicach Panewnikach Katedra Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie). Z drugiej strony, źródłem inspiracji w badaniu problemów filozoficznych zarządzania procesami biznesowymi, są zagadnienia teorii mechniki kwantowej, w tym jej problemu nieoznaczoności (Heisenberger, Schrodinger, Einsten, Popper, Feyerabend) i współczesnych interpretacji zjawiska jakim jest szeroko rozumiany procesualizm z jego problemami nieoznaczoności (Howking, Steward, Jadacki, Jusiak, Larsen, Ferguson).

Współczesna organizacja to dwa światy. Świat procesów laminarnych, przebiegających liniowo oraz świat procesów turbulentnych, podlegających ciągłym zmianom. Pierwsze, to obszar szeroko rozumianej cyberprzestrzeni organizacyjnej przedsiębiorstw. Drugi to obszar procesów, które ulegają ciągłym przemianom, bifurkacjom [Czaja, 2012]. Ten obszar, jako bardzo złożony, podlega czemuś co można nazwać obszarem samorganizowania się, jako przejaw jego złożoności [Gospodarek, 2012]. W tym obszarze poszukuje się możliwości organizacyjnego uczenia się przedsiębiorstw [Perechuda, 2012, Cieślinski 2012, Rokita, 2010]. Autorzy zamierzają, opisać zjawisko „procesu” z perspektywy organizacji, wskazując na problemy nieoznaczoności, jako wynik braku możliwości faksyfikacji badań, umożliwiających utworzenie linii demarkacyjnej, między obszarem procesów laminarnych i turbuletnych.

Maria Jolanta FLIS
Uniwersytet Jagielloński
Kraków

CZY PSYCHOLOGIA POTRZEBUJE KONCEPCJI LUDZKIEJ NATURY? DOES PSYCHOLOGY REQUIRE A CONCEPT OF HUMAN NATURE?

Główna teza artykułu mówi o tym, że myślenie o człowieku zakorzenione jest w koncepcji ludzkiej natury. Z perspektywy historii idei, widać wyraźnie, że człowiek ma naturę uwikłaną w historię, a oddziaływanie „istotowej” koncepcji człowieka było i jest silniejsze niż historii. Najlepszym tego dowodem jest myślenie o człowieku, które stale obecne jest w dyskursie psychologicznym, pomimo chwilowej dominacji paradygmatu „empirycznego”. Wiara w to, że wszystko można zmierzyć i policzyć ma swoje źródło w myśleniu mitycznym. W tekście podejmuję próbę uporządkowania aparatury pojęciowej współczesnej kognitywistyki i

jednocześnie wskazuję definicje i relacje, w jakich pozostają takie pojęcia jak: umysł, świadomość i myślenie.

The primary thesis of this article is in accord with the postulate that notions about mankind are rooted in the concept of human nature. From the perspective of the history of ideas, it is clearly evident that the essence of the human being is intertwined with history while the influence of this intrinsic understanding of man has been and continues to exceed that of history. The strongest evidence of this is found in the philosophy of the human individual constantly present in the psychological discourse despite the intervening, temporary dominance of the empirical paradigm. The belief that everything can be measured and counted stems from mythical thought. This text undertakes an attempt to categorize the conceptual apparatus of contemporary cognitive science. Concurrently, it indicates the definitions and relationships which encompass such concepts as the mind, consciousness, and thinking.

Tadeusz GOSPODAREK

Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości

PERSPEKTYWA ONTOLOGICZNA W NAUKACH O ZARZĄDZANIU ONTOLOGICAL APPROACH TO MANAGEMENT SCIENCE ASPECTS

Perspektywa ontologiczna nauk społecznych, w szczególności zarządzania ma istotne znaczenie poznawcze dla struktury tych nauk, kształtu demarkacji oraz spójności epistemologicznej. Filozofia nauki umożliwia w tym miejscu stworzenie podstaw racjonalnego wnioskowania w odniesieniu do zagadnień multidyscyplinarnych, typowych dla nauk społecznych. Struktura wiedzy o zarządzaniu nie może zostać uporządkowana jeżeli nie uda się utworzyć logicznego ciągu rozumowania:

1. wybrać przedmiot poznania, o którym możemy wypowiadać sądy naukowe,
2. zbudować wiedzę o tym przedmiocie, podając definicje, zakres oraz ograniczeń,
3. ustalić sposób postępowania w celu pozyskania wiedzy wysoko uprawdopodobnionej,
4. ustalić racjonalne kryteria prawdziwości sądu,
5. stworzyć metodę oceny wartości pozyskanej wiedzy.

Zbudowana w powyższy sposób wiedza, stanowi spójny zbiór sądów o przedmiocie i podmiocie zarządzania, i może uzyskać status teorii o wysokim poziomie zbliżenia do prawdy

akceptowalnej w danym czasie i na określonym poziomie zaawansowania cywilizacyjnego. Stąd podstawowym zagadnieniem w budowaniu spójnej struktury wiedzy o zarządzaniu staje się określenie przedmiotów poznania i nadanie im cech określonego bytu uposażonego w zbiór cech, które mogą zmieniać się w czasie i co do których można ustalić, że świadomy udział człowieka jest powodem zmian. Stąd dyskusja nad rozdzieleniem podmiotu i przedmiotu poznania umożliwia zbudowanie spójnej epistemologii przynajmniej dla zagadnień, gdzie taki podział jest możliwy. A zatem jedną z fundamentalnych kwestii w naukach społecznych są ustalenia ontologiczne, choćby ze względu na konieczność tworzenia reprezentacji numerycznych zjawisk w obszarze epistemologicznym poznania.

Ponieważ zasady filozofii nauki nie są powszechnie uwiadomione wśród badaczy nauk społecznych, stąd w literaturze przedmiotu dużo jest wypowiedzi bez wartości logicznej, nieuzasadnionych metafor, nieuprawnionych analogii oraz powszechnego lekceważenia zasad twardej metodologii nauk. W rezultacie spójność i zdolność teorii zarządzania do wyjaśnień faktów oraz predykcji pozostawia wiele do życzenia.

Z perspektywy rozważań ontologicznych można wypowiedzieć następującą hipotezę: *zarządzać można jedynie jakąś uposażoną ontologią poprzez zmiany dowolnej jej cechy w czasie.* W takim ujęciu, podmiotem zarządzania staje się pewna ontologia, w jakiś sposób uposażona zbiorem możliwych do określenia cech. Przedmiotem zarządzania zaś, jej cecha ontyczna lub ich zbiór. Dokonano w tym miejscu rozróżnienia podmiotu od przedmiotu zarządzania, wskazując na możliwość wydzielenia cechy ontycznej z zarządzanego bytu. Jednak zmienność wyizolowanej cechy ze względu na wpływ pozostałych cechy zarządzanego podmiotu ma charakter złożony i stąd spodziewany wynik aksjologiczny na podstawie pomiaru wyłącznie zmian jednej cechy nie jest równoznaczny z wynikiem dla całego bytu. To stwierdzenie wspiera przede wszystkim ujęcie systemowe i umacnia rolę perspektywy ontologicznej w rozważaniach epistemologicznych. Jest to jednocześnie obiecujący obiekt badań interdyscyplinarnych, w których zastosowanie filozofii nauki ma znaczenie kluczowe.

Arkadiusz JABŁOŃSKI
Katolicki Uniwersytet Lubelski
Jana Pawła II

**FILOZOFICZNE PODSTAWY NOWYCH PARADYGMATÓW
TEORII SOCJOLOGICZNEJ**

**THE PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF NEW PARADIGMS
OF SOCIOLOGICAL THEORY**

Niniejszy referat ma na celu pokazanie przemian w sposobach obecności podstaw filozoficznych w najnowszych koncepcjach teoretycznych w socjologii, w porównaniu z klasycznymi ujęciami postpozytywistycznymi. Analiza ma charakter metateoretyczny, a jej punktem wyjścia będzie określenie poziomów tytułowego powiązania filozofii i socjologii. Pierwszy poziom dotyczył będzie zmian w samym pojmowaniu teorii i celów jej konstruowania jako dążenia naukowego socjologii. Jest to o tyle ciekawy poziom analizy, gdyż uzmysławia przejście jakie dokonało się w wielu wariantach uprawiania filozofii i socjologii od zależności socjologii od metodologii i filozofii nauki, do zależności filozofii od socjologii wiedzy-języka-dyskursu. Powiązany z tymi ustaleniami drugi poziom obejmował będzie analizy zasadniczych cech jakimi charakteryzują się nowe paradygmaty namysłu teoretycznego w socjologii w odróżnieniu od podejść klasycznych. Trzeci poziom posłuży do wyodrębnienia, przedstawianych w ramach współczesnych teorii, sposobów podejścia do rzeczywistości, których ontologia opiera się na programowej depersonalizacji przedmiotu analiz socjologicznych np. zanik człowieka i jednostki na rzecz sprawstwa (agency); zanik społeczeństwa na rzecz systemów komunikacyjnych; zanik świadomości na rzecz narracji i rytuałów; zanik cielesności na rzecz produktu habitusu. Depersonalizacja to nie jest pojmowana w kategoriach etycznych, ale jest znamieniem procesów, które przekładają się na sferę moralno-polityczną określającą kształt nowoczesnych społeczeństw.

Agata KRAWCZYK
Uniwersytet Śląski
Katowice

**DIALOG W UJĘCIU FILOZOFII TISCHNERA
JAKO NOWA PERSPEKTYWA MEDIACJI**

**THE DIALOGUE IN TERMS OF TISCHNER'S PHILOSOPHY
AS A NEW PERSPECTIVE OF MEDIATION**

Komunikacja stanowi podstawę sensu wszelkich zjawisk społecznych, sensu związków człowieka z człowiekiem. Jednakże występujące we współczesnym świecie bariery dzielące ludzi powodują narastanie dotkliwej samotności człowieka. Stąd też porozumienie człowieka z drugim człowiekiem stanowi dzisiaj jeden z najdonioślejszych problemów nie tylko w odniesieniu do norm życia społecznego, ale również – co zrozumiałe – w rozważaniach filozoficznych.

W te stwierdzenia wpisuje się koncepcja Józefa Tischnera, który uważał, że bez komunikacji żadne życie społeczne nie byłoby możliwe. Podkreślał przy tym, że istotą komunikowania się, jest uważne wsłuchanie się w drugiego człowieka, co w konsekwencji prowadzi do dialogu. Tischner był przekonany, że człowiek pragnie dialogu, potrzebuje go i dlatego filozofia musi się stać odpowiedzią na to zapotrzebowanie. Zrozumiałe więc, że filozofia Tischnera nasycona mocno wartościami etycznymi, otwarta jest na partnerstwo i dialog z drugim człowiekiem. Niejednokrotnie podkreśla on znaczenie zmiany sposobu myślenia o człowieku, przejścia od „logiki bycia” do „logiki dialogiczności”. Inspiracja filozofią fenomenologiczną doprowadziła Tischnera do antropologii filozoficznej opartej na „Ja aksjologicznym”, a następnie do filozofii „spotkania z drugim”.

Popularność tej koncepcji niewątpliwie świadczy o tym, że wychodzi ona naprzeciw pragnieniom współczesnego człowieka. Pragnieniom bycia zrozumianym i rozumienia innych, porozumienia, jako drogi do likwidowania konfliktów. Być może dlatego coraz częściej mediacja stanowi nową perspektywę dialogu.

Mediacja, w której bezstronny mediator dba o równość stron biorących udział w mediacji, jest w swej istocie dialogiem między jej uczestnikami. Dialogiem, w którym strony mediacji przedstawiając swoje stanowiska, winny uwzględniać argumenty strony przeciwnej, wsłuchiwać się w to, co chce drugi człowiek przekazać. Tak realizowany dialog, niewątpliwie

może doprowadzić do zobaczenia w drugim uczestniku mediacji człowieka z jego obawami, potrzebami i chęcią powrotu do porozumienia.

W tak rozumianej mediacji filozoficzne rozważania Tischnera, dotyczące dialogu jako nieodzownego elementu komunikacji międzyludzkiej, stanowią znaczące wzmocnienie istoty mediacji, pogłębienie jej treści o filozoficzne wsparcie. Prowadzi to do końcowego wniosku, o potrzebie badań mediacji, także z perspektywy filozoficznej koncepcji dialogu.

Joanna KUCHARIEWICZ, Agnieszka ROSZKOWSKA, Justyna TREPKA-STAROSTA
Uniwersytet Śląski
Katowice

HIERARCHIA WARTOŚCI A UCZESTNICTWO W PODKULTURZE PRZESTĘPCZEJ (NA PRZYKŁADZIE NASTOLETNIICH SPRAWCÓW PRZESTĘPSTW)

THE HIERARCHY OF VALUES AND PARTICIPATION IN A CRIMINAL SUBCULTURE (FOR EXAMPLE, JUVENILE DELINQUENCY)

Referat stanowi fragment badań przeprowadzonych w ramach realizacji projektu badawczego MEiN pt. „Psychologiczna analiza procesów motywacyjnych przestępstw popełnianych przez nieletnich (na przykładzie przestępstw agresywnych i nieagresywnych). Celem niniejszego referatu jest przedstawienie systemu powiązań (zależności) pomiędzy deklarowanymi przez nastoletnich sprawców przestępstw, wartościami a uczestnictwem w podkulturze przestępczej.

W życiu każdej jednostki nieodzownym elementem jest proces wartościowania. W aspekcie prakseologicznym jest to sztuka wyborów, – nie pomijając wpływów kulturowych – tego, co cenne. Z punktu widzenia jednostki proces wartościowania pomaga w partycypowaniu człowieka w świecie wartości poprzez ukierunkowanie zachowań w sytuacjach społecznych. Kształtowanie się hierarchii wartości jest nierozzerwalnie związane rozwojem moralnym jednostki. Wartości, a przede wszystkim ich interioryzacja, ma decydujące znaczenia dla orientacji jednostki w świecie, decydują o kierunku jej działań, a więc stanowią standardy regulacyjne jej zachowania, pełnią zatem funkcję motywacyjną tego zachowania. Stanowią także podstawę zachowania sumieniowego (moralnego). Warto, także zwrócić uwagę na fakt, iż system wartości, jako część struktury osobowości, jest efektem oddziaływań społecznych. Stanowi on

czynnik motywujący, jak i kontrolujący zachowanie jednostki, a więc pełni funkcję regulatora zachowania. Dlatego też poszukiwanie tych wartości będących regulatorem zachowania przestępczego nieletnich, stało się jednym z celów niniejszego opracowania.

W psychologii społecznej powszechnie akcentuje się znaczenie, rolę i wpływ jaki wywierają grupy rówieśnicze na funkcjonowanie i rozwój społeczno – moralny dzieci i młodzieży, oraz na nabywanie i utrwalanie się u poszczególnych członków tych grup określonych wartości, celów i wzorów zachowań. Toteż, w odniesieniu do nieletniego sprawcy przestępstwa, na szczególną uwagę zasługują te z czynników, które związane są z popełnieniem zarzucanego mu czynu w obecności grupy społecznej, pod jej wpływem, czy też wraz z członkami tej grupy. Ze względu na przedmiot niniejszego opracowania, szczególną uwagę poświęcono grupom rówieśniczym o cechach grup podkulturowych. Takie asocjalne grupy stanowią z reguły trzon przestępczych grup nieletnich, określanych również w literaturze jako: gangi, szajki czy paczki. Jak wykazują liczne wyniki badań, to w ramach ich aktywności generowana jest większość przestępstw nieletnich. Oprócz tych, bezpośrednich efektów kryminologicznych, asocjalne grupy podkulturowe stanowią bazę „edukacyjną – treningową” dla pogłębienia się procesu dewiacyjnej czy wręcz antyspołecznej socjalizacji poszczególnych jej członków. Proces ten doprowadza do kształtowania się asocjalnego stylu życia nieletnich, który nie zawsze zgodny jest z deklarowanym przez nastolatków systemem wartości osobistych.

W badaniach zostały zastosowane metody:

- skonstruowana do celów badań *Skala Funkcjonowania Nieletniego w Podkulturze*
- Skala Wartości (Polska adaptacja Value Survey M. Rokeacha).

Piotr KULAS
Wyższa Szkoła Biznesu
Dąbrowa Górnicza

**SOCJOLOGICZNE NIEKONSEKWENCJE FILOZOFII. PROBLEM INNEGO W
PERSPEKTYWIE SOCJOLOGII FENOMENOLOGICZNEJ
I FENOMENOLOGII**

**SOCIOLOGICAL INCONSISTENCIES OF PHILOSOPHY. PROBLEM OF THE
OTHER IN THE PERSPECTIVE OF PHENOMENOLOGICAL SOCIOLOGY
AND PHENOMENOLOGY**

Z punktu widzenia socjologii z uznaniem „Innego” właściwie nie ma żadnego problemu. Nietrudno to zrozumieć i wytłumaczyć: bez tego skądinąd naturalnego nastawienia wobec Innego nie moglibyśmy mówić o tej nauce. Możemy wziąć w nawias niemal wszystkie elementy życia społecznego, ale z punktu widzenia socjologii, nie możemy brać w nawias istnienia innych ludzi. Ich uznanie nie tylko ma charakter naturalny i oczywisty, lecz jest też podstawowym, absolutnie fundamentalnym punktem wyjścia do namysłu nad rzeczywistością społeczną. Nawet socjologia fenomenologiczna nie kwestionuje tego podstawowego założenia i nie zgłasza wątpliwości wobec faktu, że istnienie innych jest faktem oczywistym, nie budzącym najmniejszych wątpliwości. Lecz też – warto podkreślić – jest to fakt, nad którym socjologowie nie zastanawiają się.

W swoim wystąpieniu chciałbym spojrzeć z kolei właśnie z punktu widzenia socjologa na te założenia socjologii fenomenologicznej wobec uznania innego człowieka. Także: na pewną niekonsekwencję w rozwijaniu przez socjologów idei fenomenologicznych, która dopuszcza, że inni ludzie mogą być wytworem świadomości podmiotu. Interesują mnie też konsekwencje, które mogą wpływać dla życia społecznego z tego faktu, że dla podmiotu poznającego świat – inni ludzie mogą być traktowani jak przedmiot.

Zdaniem Alfreda Schütza twórcę fenomenologii świat społeczny zajmował w mniejszym stopniu. Husserla interesowała przede wszystkim problematyka świadomości, dlatego też sferze intersubiektywnej nie poświęcił wiele uwagi. Z kolei Schütza jako socjologa interesowało głównie to, co tworzy się na styku międzyludzkich relacji, w czasie interakcji wykraczającej poza perspektywę podmiotową. Dlatego w przeciwieństwie nie zajmuje się wyłącznie *ego transcendentalnym*, ale również tym, co intersubiektywne, czy – szerzej – społeczne. Zdaniem

Schütza – Husserla bardziej interesowała świadomość, natomiast on zajmował się przede wszystkim światem intersubiektywnym. Schütz przekonywał, iż chociaż indywidualne konstruowanie rzeczywistości ma znaczenie, to jego charakter jest zbyt indywidualny i z tego względu nie może podlegać badaniom naukowym. Zresztą w socjologii fenomenologicznej można z powodzeniem pominąć indywidualną świadomość.

Alla LOBANOVA

Uniwersytet Pedagogiczny
Krzywy Róg, Ukraina

NIERÓWNOŚĆ SPOŁECZNA I CZYNNIKI JĄ POWODUJĄCE SOCIAL INEQUALITY AND ITS ORIGINATING FACTORS

Problematyka nierówności społecznej czy inaczej - społecznej dyferencjacji była, jest i pozostaje jedną z najbardziej dyskursywnych w naukach społecznych. Historia ludzkości świadczy o tym, że rządząca elita zawsze dążyła do obrony swoich interesów i przywilejów w podziale i zawłaszczaniu zasobów, tłumiąc ludowe protesty i żądania ustanowienia sprawiedliwości.

Już Arystoteles uogólniając historię konfliktów społecznych wyciągnął wniosek, że za niesprawiedliwą uważać należy taką sytuację, kiedy równi ludzie mają nierówne prawa, ale i taką, kiedy nierówni ludzie mają prawa równe. Dlatego też w realnym życiu trzeba kierować się zasadą: „równość dla równych, nierówność dla nierównych”.

W warunkach współczesnych problem wyznaczenia podstaw nierówności społecznej pozostaje "kamieniem niezgody" nie tylko dla filozofów, ale i dla socjologów, a także ekonomistów. Różnorodność myśli pod tym względem ma swoją zarówno gnoseologiczną, jak i klasową, polityczno-ideologiczną podstawę. Gnoseologiczne przyczyny związane są z faktem, że symptomy nierówności społecznej formują się pod wpływem niezwykle skomplikowanego współdziałania wielu czynników przyrodniczych, społecznych i ekonomicznych, które są zbyt mało zbadane tak przez współczesne nauki humanistyczne (genetyka, psychologia, demografia) jak i społeczne (ekonomia, socjologia, politologia), zarówno przez każdą oddzielnie, jak i w procesie ich dynamicznego współdziałania.

Uogólniając istniejące poglądy w nauce, proponujemy wydzielić następujące grupy czynników wywołujących nierówność społeczną:

1) osobowościowa grupa czynników, czyli pewien genotyp i psychofizjologiczne cechy człowieka, sformowane w rezultacie jego współdziałania ze środowiskiem przyrodniczym w stadium jego rozwoju embrionalnego i wczesnego dzieciństwa;

2) czynniki socjalizacyjne, do których można odnieść zarówno ogólne jak i fachowe wykształcenie, wychowanie rodzinne i społeczne, kształtowanie określonych wartości życiowych, nagromadzony bagaż wiedzy i nawyków;

3) czynniki uzawodowienia, które związane są z wyborem określonej sfery aktywności zawodowej, profesjonalnego nauczania, zatrudnienia, kariery zawodowej itp.;

4) czynniki związane z efektywnością działalności człowieka w warunkach gospodarki rynkowej, które przejawiają się w wydajności, jakości i innowacyjności jego pracy, i ostatecznie determinują efektywność jego działalności, a co za tym idzie odpowiednie profity społeczne (dochody, prestiż), stanowiące podstawę statusu społecznego.

Na wszystkich tych etapach kształtowania statusu społecznego istotną rolę odgrywają dziedziczne rodzinne wartości życiowe, które wpływają na procesy edukacji i uzawodowienia, na ogólne zasoby osobistego bogactwa i ostatecznie podwyższają społeczny status jednostki, będąc jednym z ważnych czynników kształtowania nierówności społecznej.

Małgorzata NADZIAKIEWICZ
Politechnika Śląska
Gliwice

FILOZOFIA JAKOŚCI ZARZĄDZANIA I JEJ NOWE KIERUNKI THE PHILOSOPHY OF QUALITY MANAGEMENT AND ITS NEW DIRECTIONS

Jakością interesują się nie tylko przedstawiciele nauk technicznych, ale również przedstawiciele nauk społecznych, a ściślej filozofowie, socjologowie, psychologowie i pedagodzy. Rozwój wiedzy o społecznych aspektach jakości nastąpił w wyniku rozpowszechnienia się idei jakościowych od tej pory praktycy zaczęli zwracać większą uwagę na czynniki zarządzania przez jakość. Jakość jako kategoria filozoficzna stanowi cechę lub zespół cech odróżniających dany przedmiot od innych, bądź też całokształt cech danego przedmiotu istotnych ze względu na jego strukturę wewnętrzną oraz ze względu na jego stosunki, oddziaływanie i związki z otoczeniem. Na grunt opieki medycznej, czyli świadczeń niematerialnych, problematyka jakości została przeniesiona około połowy XX wieku za sprawą A. Donabediana, który jako jeden z pierwszych

uzasadnił konieczność badania jakości w opiece medycznej. W dzisiejszych czasach słowo filozofia jest w kręgach zarządzających bez umiaru powtarzana. Jednakże zarządzanie przez wyznaczanie celów i samokontrolę może być nazwane „filozofią” zarządzania. Teza ta opiera się na pojęciu zadań, jakie mają do wykonania zarządzający, na opisie ich pracy i na analizie specyficznych potrzeb grupy zarządzającej oraz trudności, na jakie ona napotyka. Oparta jest na pojęciu ludzkiego działania, ludzkiego zachowania i motywacji. I stosuje się do każdego pracownika niezależnie od szczebla zarządzania i funkcję oraz do każdego przedsiębiorstwa, zarówno dużego, jak i małego. Zapewnia osiągnięcie wyników, dzięki temu, że obiektywne potrzeby zostają przełożone na cele osobiste. Świat organizacyjny podlega zmianom, tak głębokim i wielopostaciowym, że w ich efekcie wyłania się rzeczywistość nie poddająca się analizie z wykorzystaniem istniejących pojęć i instrumentów teoretycznych. Przyszłość nie jest już w żadnym razie taka jak kiedyś była. Obserwacja wielu z tych nowych zjawisk i procesów nie tylko każe nam zakwestionować szereg starych teorii, podejść i kategorii analitycznych, ale prowadzić może do konieczności przeformowania najbardziej fundamentalnych założeń dotychczasowej filozofii zarządzania.

Kazimierz PERECHUDA

Uniwersytet Ekonomiczny, Wrocław

Akademia Wychowania Fizycznego, Wrocław

Wojciech B. CIEŚLIŃSKI

Akademia Wychowania Fizycznego, Wrocław

**POSTMODERNIZM A PONOWOCZESNE KONCEPCJE
I METODY ZARZĄDZANIA**

**POSTMODERNISM VERSUS „POSTMODERN” CONCEPTS
AND METHODS OF MANAGEMENT**

Od Baumana, a w szczególności Paula Feyerabenda piszącego o przeciw metodzie oraz Karla R. Poppera piszącego o logice odkrycia naukowego, wskazuje się, że nie istnieje jedna koncepcja, jedna metoda, skutecznie rozwiązująca problemy. Zakłada się, że współczesne zarządzanie oraz koncepcje i metody w nim stosowane muszą uelastyczniać organizacje a nie „tworzyć dla niej kaganiec”.

Celem prezentowanych badań jest wskazanie na te koncepcje i metody zarządzania, które wpisują się w nurt interpretatywizmu poznawczego i są elastycznym narzędziem

postmodernistycznego nurtu zarządzania. W pracy opisano postmodernizm w naukach o zarządzaniu, interpretatywizm poznawczy jako prolegomena do epistemologii zarządzania oraz model metodologii działań sprawczych w zastosowaniu wybranych koncepcji i metod zarządzania.

Anna PIEKACZ
Politechnika Śląska
Gliwice

DYSTRAKTORY ROZWOJU OSOBOWEGO W KONTEKŚCIE SIEROCTWA SPOŁECZNEGO

DISRUPTION OF PERSONAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF SOCIAL ORPHANHOOD

Doznawanie licznych strat dotyczących fundamentalnych podstaw egzystencji człowieka powodują trwałe zmiany w sposobie jego funkcjonowania społeczno – osobowego. Sieroctwo społeczne jako fakt braku oparcia i pomocy rodziny poprzez zakłócenia w procesie socjalizacji prowadzi do trudności samodzielnego kreowania własnego życia. Jest to ważki problem kondycji wychowanków instytucji opiekuńczych. Instytucjonalna piecza zastępcza sprzyja ograniczeniom samoświadomości prowadząc do wyuczonej bezradności. Stanowi to immanentny dystraktor pełnego rozwoju osobowego utrudniający wyzwolenie się z rozwojowego egocentryzmu.

Celem niniejszego artykułu jest analiza sytuacji podopiecznych systemu opieki instytucjonalnej w aspekcie możliwości rozwoju pozytywnej tożsamości i doświadczania wysokiej jakości życia.

Osoba ludzka to jednostka działająca w sposób rozumny, wolny i społeczny, dążąca do autonomicznej samorealizacji. Celem rozwoju osobowego, rozumianego jako realizacja ważnych rozwojowo zadań przebiegającego etapowo jest zbudowanie konstruktywnej tożsamości. Socjalizacja w warunkach opieki instytucjonalnej jako forma zniewolenia ogranicza możliwości rozwoju autonomii godnościowej. Zdecydowana większość wychowanków placówek opiekuńczych to sieroty społeczne doświadczające czynników rozpraszających, przeszkadzających w prawidłowym skupieniu się na najważniejszych rozwojowo zadaniach. Położenie tej grupy dzieci i młodzieży wiąże się także z doświadczaniem zerwania istotnych więzi z dobrami składającymi się na jakość życia. Konstruktywnych więzi nie da się ani

odbudować ani zbudować w warunkach niepewności i zagrożenia. W związku z tym istnieje zagrożenie zablokowania sił rozwojowych umożliwiających wprowadzanie konstruktywnych zmian życiowych. Ponadto osoby doświadczające opieki instytucjonalnej doznają narzucania przekonań i sądów co zakłóca rozwój tożsamości. Budowanie pozytywnej tożsamości polega na stawianiu się kimś w pełni funkcjonującym, poprzez tworzenie i rozpoznawanie pozytywnych faktów w życiu oraz rozwój duchowy. Jednostkę, która nie potrafi kierować się wartościami związanymi z wewnętrznym doświadczeniem można porównać do drzewa bez korzeni, które jest nieodporne na zagrożenia zewnętrzne. Podkreślić należy, że warunkiem koniecznym pełnego doświadczania siebie jest zaspokojenie potrzeby akceptacji bezwarunkowej, natomiast akceptacja warunkowa będąca potencjalnym źródłem psychopatologii jest stałym aspektem wpisanym w opiekę instytucjonalną.

Psychologia kładzie nacisk na wczesnodziecięce doświadczenia jako determinanty różnych wymiarów funkcjonowania człowieka dojrzałego. Wczesne doświadczenia dysfunkcjonalności środowiska opiekuńczo – wychowawczego zaburzają procesy normatywnego rozwoju na wielu płaszczyznach. System opieki instytucjonalnej generuje liczne bariery rozwoju społeczno – emocjonalnego oraz utrudnia poprzez rozerwanie więzi rozwój pozytywnej tożsamości i doświadczanie wysokiej jakości życia.

Sabina PREJSNAR- SZATYŃSKA
Uniwersytet Jagielloński
Kraków

SPOSÓB ISTNIENIA SPOŁECZEŃSTWA W UJĘCIU FLORIANA ZNANIECKIEGO A KIND OF EXISTENCE OF A SOCIETY IN THE CONCEPT OF FLORIAN ZNANIECKI

W polskiej historii intelektualnej Florian Znaniecki występuje w dwóch rolach; socjologa i filozofa. Znany jest głównie jako socjolog choć zaczynał od filozofii, zrozumiałe jest więc, że musiał on uporać się z problemem wzajemnego stosunku filozofii do socjologii. Zauważył nie tylko ważność przesłanek filozoficznych, ale także ich użyteczność naukową. Badając rzeczywistość społeczną zastosował własne stanowisko filozoficzne. Podstawą całej koncepcji była dla Znanieckiego teoria czynności. Czynności społeczne w jego mniemaniu to najprostszy rodzaj faktów społecznych, przyrównuje je do tworzywa z którego składa się bardziej złożona

rzeczywistość społeczna. Rzeczywistość społeczna składa się z obiektywnych wartości kulturalnych jak i elementów subiektywnych czyli postaw jednostek które tworzą strukturę grup społecznych. Przedmioty natury stają się elementami kultury dopiero wtedy gdy jednostka w swoich aktach subiektywnych nada im pewne znaczenie. Zasada współczynnika humanistycznego nakazuje zjawiska społeczne ujmować jako przedmioty, których istotnym składnikiem jest znaczenie przypisywane im przez ludzi którzy ich doświadczają. Ta ontologiczna interpretacja zasady współczynnika humanistycznego w socjologii sprowadzała się do tezy, że cała rzeczywistość jest kompleksem subiektywnych postaw, dążeń, przeżyć wartości ludzi w niej uczestniczących. Jest to założenie ontologicznie skrajnie idealistyczne. W myśl tego co powiedziane rzeczywistość nie zawiera żadnych obiektywnych elementów wywierających wpływ na jednostkę. Konsekwencją powyższych poglądów musiała być zmiana tradycyjne pojmowanego społeczeństwa jako syntezy biospołecznych czy psychicznych indywidualów - elementów. W zamian za to pojawia się „społeczeństwo” określone jako grupa społeczna. Podkreśla przy tym, że żadna z grup nie może być ściśle określona jako społeczeństwo, gdyż inne grupy mają do tego także pełne prawo. Społeczeństwo jako kompleks grup nawzajem krzyżujących się charakteryzujących się co najwyżej wspólnym podporządkowaniem wszystkich grup jednej najbardziej wpływowej to godny przypomnienia ważny głos w myśli społecznej na temat sposobu istnienia społeczeństwa.

Karolina RAŚ
Politechnika Śląska
Gliwice

BADAJĄC KIBUC- MIĘDZY SOCJOLOGIĄ A FILOZOFIĄ RESEARCHING KIBBUTZ- BETWEEN SOCIOLOGY AND PHILOSOPHY

Kibuc – izraelska komuna rolnicza – niezmiennie fascynuje już od ponad stu lat. Autorkę niniejszego tekstu interesuje jako jedna z najciekawszych i najlepszych odpowiedzi na dylematy dotyczące się możliwości wspólnoty.

Przedstawienie kibucu powinno być czymś więcej niż klasyczną analizą socjologiczną, w której badacz stosuje się do zalecanego przez Webera zakazu sądów wartościujących. Mając za wzór takich uczonych jak *Jürgen Habermas*, *Max Horkheimer*, czy innych przedstawicieli Szkoły Frankfurckiej, starano się nie tylko poddać kibuc obiektywnemu badaniu, ale także ocenie i

przyrównaniu do preferowanej przez autorkę koncepcji wspólnoty. W swoich badaniach kierowała się ona także wizją nauk społecznych, jaką głosi między innymi Robert N. Bellah. Ten amerykański socjolog ubolewa nad specjalizacją nauk społecznych i oddzieleniem ich od szeroko pojętej humanistyki. Nie zgadza się z pozytywistyczną/neopoztywistyczną wizją socjologii, która bada *fakty jak rzeczy*, stając się czymś na kształt nauki przyrodniczej. Te pretensje nauk społecznych do *naukowości* spowodowały, że zatraciły to, co w nich szalenie istotne – ogłód i zrozumienie całości¹². Socjologia, odcinając się od filozofii, może nam przedstawić zbiór interesujących korelacji, statystyk, jednakże zabraknie jej tej siły rażenia, którą może mieć, odnosząc się do pewnych założeń etycznych. Nie oznacza to bynajmniej, że mamy tu do czynienia

z moralizowaniem, miast z rzetelnie przeprowadzonym badaniem. Jednakże, przedstawiając zebrane dane, badacz powinien je umiejscowić w wybranym przez siebie kontekście filozoficznym.

Celem niniejszego tekstu jest ukazanie ideologii kibucu na tle współczesnych sporów filozofii społecznej. Podczas analizy powołano się na dyskusje pomiędzy takimi uczonymi jak, między innymi, John Rawls, Alasdair MacIntyre, Slavoj Žižek, Zygmunt Bauman, John Gray. Myśliciele tych trudno zasufladkować do jednej dyscypliny. Nie można też nie zauważyć, że w swojej działalności naukowej nie odżegnują się od wartościowania. Ambicją autorki było, *toute proportion gardée*, pójście w tym samym kierunku. Używając metod i technik badawczych, w jakie wyposaża nas socjologia, starała się odpowiedzieć na pytania filozoficzne – o kwestię wspólnoty, jej kształtu i możliwości we współczesnym świecie.

¹² Por. Bellah R.N. i in., *Nauka o społeczeństwie jako filozofia publiczna*, w: (red.) Śpiewak P., *Komunitarianie. Wybór tekstów*, Warszawa 2004.

Agnieszka ROSZKOWSKA, Justyna TREPKA-STAROSTA, Joanna KUCHARWICZ
Uniwersytet Śląski
Katowice

**PRAWO DZIADKÓW DO OSOBISTYCH KONTAKTÓW Z WNUKAMI
- ASPEKT PSYCHOLOGICZNY, PRAWNY I MORALNY**

**THE RIGHT OF GRANDPARENTS TO PERSONAL CONTACT WITH THEIR
GRANDCHILDREN - THE PSYCHOLOGICAL, LEGAL AND MORAL ASPECTS**

Dziadkowie w świetle przepisów prawa mogą żądać uregulowania osobistych kontaktów z wnukami, jeżeli leży to w interesie dziecka. Odnosząc się do wpływu dziadków na życie wnucząt zwrócić uwagę należy przede wszystkim na fakt, iż to dziadkowie kształtują poczucie trwałości rodziny, obdarzają wnuków zainteresowaniem i akceptacją. W kontaktach dziadków z wnukami realizują się przyjaźnie, partnerstwo i dialog. Częste rozmowy są efektem dobrych wzajemnych kontaktów, dzięki czemu dziecko czuje się swobodnie, nie obawia się poruszania trudnych tematów ani ośmieszenia. Rozmowy dziadków z wnukami mogą też budować więź rodzinną, niwelować konflikty między rodzeństwem, także konflikty z rodzicami. Kontakty z dziadkami są więc dla dziecka specyficzną formą nawiązywania zdrowych więzi ze społeczeństwem, a starszym ludziom dają poczucie przydatności w życiu.

Celem niniejszego referatu jest przedstawienie roli jaką pełnią osoby starsze -dziadkowie w rodzinie. Zostaną omówione zarówno pozytywne jak i negatywne wzorce zachowań dziadków starających się o uregulowanie prawne możliwości kontaktowania się z własnymi wnukami. Obok przedstawionych obopólnych korzyści, wynikających z funkcji opiekuńczych i wychowawczych, sprawowanych przez dziadków względem wnuków, omówione zostaną także aspekty negatywne, destabilizujące życie zarówno dzieciom jak i dziadkom.

Stając się dziadkiem i babcią mężczyzna i kobieta wchodzi w kolejną fazę życia, która ma swoje własne prawa, swój styl i swoją wartość. Mają oni prawo: do opieki ze strony swych rodzin i państwa, do emerytury czy renty, zabezpieczających warunki ich egzystencji materialnej, względnie do innej stałej zapomogi i opieki społecznej, do dodatkowych prac, opieki lekarskiej, sanatoriów, wczasów itp., do zaspokojenia swoich uczuciowych potrzeb, do realizacji swoich zainteresowań, do różnych radości itp. Człowiekowi staremu jest potrzebne poczucie bezpieczeństwa, świadomość, że ma w kimś oparcie. Ważnym czynnikiem psychicznej równowagi pozostaje dla ludzi starszych poczucie własnej użyteczności, udzielanie się na miarę

swoich możliwości. Okazywana miłość i pomoc innym osobom w rodzinie i poza nią może być źródłem prawdziwego szczęścia dziadków. Na dziadkach spoczywa niejako moralny obowiązek wspierania swych dzieci w wychowaniu wnuków, a także uczestnictwo w socjalizacji całej rodziny. Uczucie, którym na ogół dziadkowie darzą swoje wnuki można określić mianem "późnej miłości". Deklarują miłość równie silną jak do własnych dzieci, ale kochają je "trochę inaczej". Miłość do wnuków jest bardziej świadoma, a stosunek do nich łagodniejszy niż do własnych dzieci. Dziadkowie i wnukowie wzajemnie się potrzebują.

Jan RÓG
Politechnika Śląska
Gliwice

ZJAWISKO SZAREJ STREFY W GLOBALIZUJĄCEJ SIĘ GOSPODARCE BLACK ECONOMY EFFECT IN GLOBALIZING ECONOMY

Życie gospodarcze, w swoim zasadniczym nurcie, toczy się w ramach określonych przez państwo. Istnieją jednak obszary, które wymykają się owej regulacji państwa za jego zgodą lub nie. Te właśnie obszary bywają określone mianem szarej strefy ekonomicznej, choć stosuje się również wiele innych określeń, jak na przykład drugi obieg, gospodarka podziemna, niemierzalna, nieoficjalna, ukryta, czwarty sektor i inne.

Szara strefa, obejmująca zarówno produkcję dóbr i usług, jak i redystrybucję dochodów, jest zdeterminowana przez wiele czynników. Szara strefa powstaje w rezultacie zderzenia indywidualnej przedsiębiorczości ze światem instytucji, które tę przedsiębiorczość usiłują ulokować w ustalonych koleinach.

Tam, gdzie przedsiębiorczość z różnych powodów nie mieści się w tych koleinach, powstaje szara strefa. Kształt szarej strefy będzie więc specyficzny, w zależności od porządku instytucjonalnego w gospodarce. Powstają dramatyczne różnice między tymi, którzy mają zdolności adaptacyjne, a tymi którzy ich nie mają. Ten nowy rodzaj nierówności kształtuje się pomiędzy krajami i wewnątrz nich. Najbiedniejsi mają swój gorszy rynek pracy z przewagą szarej strefy i pracy dorywczej, średniacy funkcjonują na rynkach krajowych i regionalnych, a rynek pracy nowych bogatych ma wymiar międzynarodowy.

Tomasz SAHAJ

Akademia Wychowania Fizycznego
Poznań

CZY ISTNIEJE FILOZOFIA SPORTU I SOCJOLOGIA KULTURY FIZYCZNEJ? IS THERE A PHILOSOPHY OF SPORT AND SOCIOLOGY OF PHYSICAL CULTURE?

W Akademiach Wychowania Fizycznego, funkcjonujących w Polsce niemal tak długo, jak najstarsze kluby piłki nożnej (czyli ok. 100 lat), zatrudniani są zawodowi filozofowie i socjologowie, wykładający takie przedmioty, jak „socjologia kultury fizycznej” i „filozofia sportu”. Nierzadko wyższe stopnie i tytuły naukowe zdobywając w zakresie nauk o kulturze fizycznej. Publikują w czasopismach o proveniencji sportowej i społecznej, o zasięgu ogólnopolskim, europejskim i światowym (“Sociology of Sport Journal”, “International Review for the Sociology of Sport”, “Journal of Sport & Social Issues”, “Journal of the Philosophy of Sport”). Będąc zrzeszonymi w „Polskim Towarzystwie Filozoficznym” (PTF) i „Polskim Towarzystwie Socjologicznym” (PTS), należą do takich gremiów, jak „European Association for Sociology of Sport” i „International Sociology of Sport Association”. Tworzą też własne ciała organizacyjne: „Polskie Towarzystwo Nauk Społecznych o Sporcie” (PTNSS) i „International Society for the Social Sciences of Sport” (ISSSS) – a w ślad za tym cykliczne konferencje naukowe – w Polsce i za granicą.

Czy te fenomenalne kryteria są jednak wystarczające do uznania istnienia filozofii sportu i socjologii kultury fizycznej jako subdyscyplin naukowych? A jeśli tak, to czym wytłumaczyć fakt, że tylko na nielicznych polskich uniwersytetach są one wykładane? Joseph C. Michalich zauważa, że najbardziej istotne problemy człowieka – sport i śmierć – znajdują się poza uniwersyteckim kształceniem filozoficznym.

Jeśli jednak te pogardzane rodzaje działalności badawczej istnieją – niczym akademickie Kopciuszkę – zajmując się ignorowaną aktywnością ruchową, to jaki jest przedmiot i zakres filozofii sportu i socjologii kultury fizycznej? Czym różnią się te „filozofie” i „socjologie” od swych klasycznych pierwowzorów, z pni których, jak w drzewie Porfiriusza, wyrastają? I czy faktycznie wyrastają, będąc subdyscyplinami, czy też tworzą nową jakość, badając odrębne zakresy rzeczywistości, zajmując się problematyką swoistą dla nich, autonomiczną i niezależną

od źródeł? Jakie są relacje zachodzące pomiędzy nimi, gdy filozofia należy do nauk humanistycznych, a socjologia do nauk społecznych?

Elena SLAVINA

Uniwersytet Pedagogiczny
Krzywy Róg, Ukraina

FILOZOFIA ORGANIZACJI SPOŁECZNEJ WSPÓŁCZESNEGO UKRAIŃSKIEGO PRZEDSIĘBIORSTWA PRZEMYSŁOWEGO

SOCIAL ORGANIZATION PHILOSOPHY AT MODERN UKRAINIAN ENTERPRISE

Intensywny rozwój ekonomiczny, charakterystyczny dla naszych czasów, nosi niejednoznaczny charakter. Z jednej strony, postępuje stały wzrost tempa produkcji, doskonaleniu ulegają siły wytwórcze, rośnie jakość produkcji, co w rezultacie prowadzi do coraz pełniejszego zaspokajania wzrastających potrzeb ludzi. Z drugiej jednak strony, rosnące potrzeby wymagają zużywania coraz większej ilości zasobów: zarówno przyrodniczych, jak i ludzkich, a także organizacyjnych. W rezultacie powstaje sprzeczność między rosnącymi potrzebami ludzi i ograniczonymi zasobami dla ich zaspokojenia. Dla przezwyciężenia tej sprzeczności niezbędne jest nowe myślenie i nowe społeczno-ekonomiczne podejście do działalności społecznych organizacji współczesnych przedsiębiorstw przemysłowych. Jak pokazuje ostatni światowy kryzys gospodarczy, nie sposób bowiem utrzymać w skali globalnej dotychczasowy neoliberalny model produkcji i konsumpcji.

W tym kontekście wydaje się celowym min. koncentrowanie uwagi na konieczności wypracowania nowej filozofii społecznej organizacji współczesnego przedsiębiorstwa ukraińskiego, które dysponuje jak dotąd niewielkim, w porównaniu z europejskimi przedsiębiorstwami, doświadczeniem pracy w warunkach rynkowej ekonomiki.

Filozofia przedsiębiorstwa(firmy), jak wiadomo, jest strategiczną doktryną działalności jego załogi (społecznej organizacji), nakierowanej na maksymalne zaspokojenie potrzeb społeczeństwa. To - podstawa biznesu dowolnej struktury rynkowej, gwarantująca jej dostojne miejsce na rynku i odpowiedni imidż w społeczeństwie. Dlatego też posiadanie własnej filozofii swej działalności jest koniecznym warunkiem nie tylko przetrwania przedsiębiorstwa w

otoczeniu konkurencji, ale i wyznaczenia głównych priorytetów w stosunkach społecznych między członkami jego organizacji, partnerami w biznesie, dostawcami i konsumentami.

W trakcie kształtowania filozofii organizacji społecznej współczesnego przedsiębiorstwa ukraińskiego należy uwzględnić przede wszystkim mentalne cechy Ukraińców, kulturowe cechy narodowej tradycji wspólnej pracy, a także doświadczenie przedsiębiorstw zarówno europejskich, jak i amerykańskich, a zwłaszcza japońskich, korporacyjny duch których gwarantuje harmonię stosunków produkcyjnych i formuje rozumne potrzeby.

Aleksandra SYNOWIEC

Politechnika Śląska
Gliwice

W STRONĘ ANALIZY TEKSTU – KRYTYCZNA ANALIZA DYSKURSU JAKO METODA BADAWCZA

TOWARDS TEXT ANALYSIS – CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS AS A RESEARCH METHOD

Teoria dyskursu wyrasta z refleksji nad językiem i jego rolą w procesie kształtowania rzeczywistości społecznej. Stanisław Grabias, charakteryzując relację między językiem a społeczeństwem, oprócz społecznej natury języka dostrzega również jego kreatywną funkcję: „Język jako narzędzie komunikacji jest także sposobem interpretowania rzeczywistości i w związku z tym warunkuje zarówno wszelkie zachowania społeczne, jak i zachowania indywidualne”¹³. Jako narzędzie interpretacji, język może deformować rzeczywistość, zamykać ją w ramach arbitralnie przyjętego skonwencjonalizowanego znaczenia, poza które nie można wyjść. Język wyznacza ramy doświadczania rzeczywistości, poprzez schematy i konwencje determinuje sposób myślenia, zgodny z zakodowanym w nim systemem referencyjnym. Relację między treściami językowymi (leksykalnymi) a pozajęzykowymi (kontekstowymi) opisuje dyskurs. W dyskursie, w rozumieniu zaproponowanym przez van Dijką, a kontynuowanym np. przez Lecha Nijakowskiego, czyli tekstu w kontekstach, dokonuje się proces generowania znaczenia, oparty na zależności między językowymi i pozajęzykowymi elementami opisywanego

¹³ S. Grabias, *Język w zachowaniach społecznych*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2001, s. 16.

fragmentu rzeczywistości. W perspektywie teorii holenderskiego badacza zjawiska komunikacji będą odczytywane głównie w wymiarze kognitywnym, jako manifestacje społecznych reprezentacji uwarunkowanych socjokulturowo. Analiza dyskursu pozwala zarejestrować i zrekonstruować te relacje, dostrzec w dyskursie utrwaloną praktykę społeczną.

Dyskurs widziany przez pryzmat koncepcji Foucault jako sposób postrzegania świata, zakotwiczona kulturowo społeczna praktyka doświadczania rzeczywistości lub jej fragmentów, obecny jest w pracach wielu badaczy współczesnej kultury. W socjologii metoda analizy dyskursu znajduje zastosowanie w badaniach konstruowania wizerunków społecznych, funkcjonowania i struktury dyskursu publicznego, czy projektowania tożsamości zbiorowych.

Justyna TREPKA-STAROSTA, Agnieszka ROSZKOWSKA, Joanna KUCHARWICZ
Uniwersytet Śląski
Katowice

KRYZYS TOŻSAMOŚCI RODZINY SPOWODOWANY BRAKIEM POSIADANIA POTOMSTWA BIOLOGICZNEGO – NA PODSTAWIE BADAŃ WŁASNYCH

FAMILY IDENTITY CRISIS CAUSED BY LACK OF BIOLOGICAL HAVING CHILDREN – BASED ON INDIVIDUAL RESEARCH

System rodzinny, jak każdy system, zorganizowany jest w taki sposób, by wypełniał swoje funkcje i realizował specyficzne zadania (Namysłowska 1999). Charakterystyczne dla rodziny są występujące fazy rozwoju małżeńskiego. Małżeństwo bez dzieci stanowi pierwsze stadium rozwoju rodziny, po którym następuje kolejne stadium, tj. małżeństwo z małym dzieckiem. Statystyki pokazują, iż w Polsce co piąte małżeństwo jest bezdzietne. Przyczynowy bezpłodności są bardzo różne, wynikają z bezpłodności jednego lub obojga małżonków. Często brak jest medycznych przyczyn niepłodności, a do tych najczęściej występujących należy zaliczyć zaburzenia hormonalne, endometriozę, choroby zapalne narządów rodnych, wady anatomiczne narządów rodnych, choroby układowe (np. krążenia, tarczycy, cukrzyca, niedokrwistość) czy choroby genetyczne. Do coraz częściej wymienianych przyczyn nie medycznych należy zaliczyć świadome odkładanie narodzin dziecka przez małżonków oraz przeżywany stres.

Literatura przedmiotu nie jest zgodna co do wpływu posiadania dziecka na zadowolenie z małżeństwa. Są badania, które pokazują, że dziecko nie ma na to żadnego wpływu (np.

Trawińska, Adamski). Wyniki innych badań (np. Braun-Gałkowska) wskazują na istotny wpływ dziecka na powodzenie małżeństwa.

Eric Erikson, amerykański twórca teorii kryzysu, widział w kryzysach niezbędny element rozwoju osobowego. Z polskich myślicieli i badaczy Kazimierz Dąbrowski formułował tezę o korzystnym znaczeniu dezintegracji. Z kryzysów można czerpać korzyści, kiedy ich pozytywne rozwiązanie wprowadza człowieka na dalszą drogę osobistego rozwoju, ale kryzys może prowadzić również do destrukcji, wtedy gdy trwa zbyt długo nie prowadząc do korzystnego rozwiązania. Niewątpliwie takie zagrożenie może dotyczyć małżonków, którzy często przez wiele lat leczą swoją bezpłodność nie uzyskując oczekiwanych rezultatów.

Celem podjętych badań było określenie czy w dobie dzisiejszych czasów brak potomstwa może prowadzić współczesną rodzinę do kryzysu jej tożsamości. Jak radzą sobie te osoby z realizacją potrzeby macierzyństwa i ojcostwa. W jaki sposób przechodzą ten kryzys (jakie ujawniają uczucia i emocje) i w jaki sposób go pokonują.

Grupę badawczą stanowiły bezdzietne małżeństwa (N = 300 osób). Miejscem badania osób były Ośrodki Leczenia Bezpłodności oraz Ośrodki Adopcyjno-Wychowawcze.

W badaniach zostały zastosowane metody:

- skonstruowana do celów badań ankieta zawierająca pytania o strukturze otwartej i zamkniętej na podstawie której został określony występujący kryzys rodzinny, ze szczególnym uwzględnieniem kryzysu tożsamość oraz sposobem rozwiązywania kryzysu.
- Skala Sensu Życia Crumbougha i Maholicka.
- TAT Murray'a w wersji eksperymentalnej z zastosowaniem 4 tablic.

Tomasz WARCZOK
Uniwersytet Pedagogiczny
Kraków

REFLEKSYJNOŚĆ CZY UCIELEŚNIONY NAWYK? FILOZOFICZNE I SOCJOLOGICZNE SPORY WOKÓŁ TEORII DZIAŁANIA

REFLEXIVITY OR EMBODIED HABIT? PHILOSOPHICAL AND SOCIOLOGICAL DISPUTES OVER THE THEORY OF ACTION

Liczne stanowiska, odnoszące się do natury działania społecznego, pojawiające się zarówno w obszarze filozofii, jak i socjologii podzielić można *grosso modo* na dwa główne typy.

Z jednej strony akcentuje się udział refleksyjności, co wyraźne jest w różnych odmianach filozofii świadomości lub w socjologicznej teorii racjonalnego wyboru. Ujęcia te krytykowane są za tzw. „scholastyczne skrzywienie”, czyli projektowanie refleksyjnej sytuacji społecznej intelektualistów na działania „zwykłych ludzi”, zanurzonych, o czym nie zawsze się pamięta, w praktyce codziennego doświadczenia. Z drugiej strony, uwzględniając wspomnianą krytykę, tworzy się perspektywy, w których podkreśla się działania ściśle ucieleśnione, ustrukturyzowane wedle głęboko zinternalizowanych, pozarefleksyjnych nawyków. Przykładem podobnego rozumienia praktyki społecznej jest teoria Pierre’a Bourdieu, wypracowana m. in. na bazie fenomenologii Merleau-Ponty’ego i w wielu miejscach zbieżna z amerykańskim pragmatyzmem. Jednocześnie podejście to zapoznaje istotne momenty refleksyjnego planowania i projektowania działania, przejawiającego się szczególnie w sytuacjach kryzysowych. Pewnym rozwiązaniem może być uznanie występowania praktyk nawykowych, które przecinane są momentami wzmożonej refleksyjności. Wszelako nie jest jasne i nie do końca zbadane, jak oba poziomy działania jednostki przejawiają się w realnym doświadczeniu. Daleka od rozstrzygnięcia pozostaje także kwestia społecznej dystrybucji tak rozumianej refleksyjności. Istnieją uzasadnione przekonania, iż fenomen ten pokrywać się może z innymi zasobami społecznymi i przejawiać się zgodnie z hierarchią klas czy warstw społecznych.

Referat stanowi próbę roboczego rozstrzygnięcia zarysowanych dylematów. Częściowo opiera się na badaniach empirycznych praktyk zawodowych pracowników socjalnych.

Maria WOJTAS-KLIMA

Sevitel

Katowice

ETYKA – JEJ ZASTOSOWANIE W ZARZĄDZANIU ETHICS – ITS USE IN THE MANAGEMENT

Każdy z nas ma pewne wyobrażenie o tym, co jest cenne, wartościowe, o co warto się starać, czego pragnąć i czego unikać. W każdym społeczeństwie występują, choćby najprostsze regulacje moralne, dotyczące między innymi relacji międzyludzkich, stosunków między rodzicami i dziećmi, starszymi i młodszymi. Różna jest ich treść, sposób, uzasadniania, przekazania, różny też jest poziom ich praktycznego przestrzegania w określonych społeczeństwach – każde z nich jednak ma swoją moralność.

Moralność jest dziedziną decyzji i czynów, etyka natomiast to teoretyczny namysł nad tym, co i dlaczego akurat to jest moralne czy słuszne. Etyka w zarządzaniu nie jest sposobem bycia menedżerów (etosem menedżera), lecz zajmuje się zastosowaniem ogólnych zasad moralnych do problemów, związanych z zarządzaniem. Etyka biznesu ma charakter uniwersalny, ponieważ uniwersalny charakter mają zasady moralne, na których etyka się opiera, a podstawowe jej zasady to przestrzeganie elementarnych norm moralnych, bez których działania gospodarcze byłyby niemożliwe.

Zarządzanie przy stosowaniu złotej reguły wzajemności, której najsłynniejszy przykład to słowa Chrystusa „Wszystko więc, co byście chcieli, żeby wam ludzie czynili wy im czyńcie”; wydaje się być oczywiste, a jej treść mogłaby być preambułą do Kodeksu Pracy. W dzisiejszych czasach można wyróżnić trzy modele przywództwa:

- niemoralne
- amoralne
- moralne

Kierowanie niemoralne funkcjonuje wg zasady cel uświęca środki, co gorsza, cytując słowa Johna D. Rockefellera „pierwszy milion trzeba ukraść”. Przywództwo amoralne polega na rozmyślnym odrzuceniu odpowiedzialności moralnej za podejmowane działania, mimo świadomości jej obiektywnego istnienia. Wynika to z przekonania że działalność gospodarcza znajduje się poza sferą osądów moralnych oraz że inne zasady obowiązują w życiu prywatnym a inne w biznesie. Główna zasada kierowania amoralnego brzmi: społeczna odpowiedzialność biznesu to generowanie zysków. (Milton Fridman). W zarządzaniu moralnym istotą w dążeniu do zysku jest nie tylko litera prawa, ale jego duch, czyli uczciwość i poczucie sprawiedliwości. Zarządzanie moralne oznacza ustalenie wyższych standardów moralnych niż minima etyczne wyznaczone przez prawo. Według Lidii Zbignień-Maciąg „Moralna odpowiedzialność powstaje wszędzie tam gdzie funkcjonuje choćby tylko dwuosobowa firma”.